תורה אור

ולאחר שיפרקו הלוים את המשכן א] *מהו דתימא איפסיל להו ביוצא קא משמע לן, *ואימא הכי נמי? אמר קרא °ונסע אהל מועד" *אף על פי שנסע אהל מועד הוא: אמר ב] רב הונא אמר רב מזבח של שילה של אבנים היה ג] *דתניא ר"א בן יעקב אומר מה תלמוד לומר °אבנים °אבנים °אבנים" שלש פעמים? אחד של שילה ואחד של נוב וגבעון ובית עולמים. מתיב רב ד] אחא בר אמי אש שירדה מן השמים בימי משה לא נסתלקה מעל מזבח הנחושת אלא בימי שלמה, ואש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שבא מנשה וסילקה ואם איתא, מעיקרא הוא דאיסתלק ה] ליה? הוא דאמר כרבי נתן דתניא רבי נתן אומר מזבח של שילה של נחושת ו] היה חלול ומלא אבנים. ר"נ בר יצחק אמר מאי 'לא נסתלקה' - לא נסתלקה ז] לבטלה, מאי היא? רבנן אמרי שביבא הוה משדרא רב פפא אמר אושפיזא הוה נקט: ח] (וזימנין הכא וזימנין הכא) תנן התם *וכשעלו °בני הגולה הוסיפו עליו ד' אמות מן הדרום וד' אמות מן המערב כמין גמא. מאי טעמא אמר רב יוסף משום דלא ט] ספק, אמר ליה אביי השתא מקדש ראשון דכתיב ביה °יהודה וישראל רבים כחול אשר על (שפת) הים י] ספק, מקדש שני דכתיב ביה °כל הקהל כאחד ארבע רבוא" לא יא] ספק? א"ל התם אש של שמים מסייעתן הכא אין אש של שמים מסייעתן. [illegible] ארבין אמר ר"ש בן פזי יב] משום בר קפרא שיתין הוסיפו: מעיקרא סבור "מזבח אדמה" שהוא אטום באדמה ולבסוף סבור שתיה באכילה ומאי "מזבח אדמה" *שהוא מחובר באדמה שלא יבננו לא ע"ג כיפים ולא

במדבר ג · מו' כו · דברים כו · שם · מלכים א ד · עזרא ב

מהו דתימא כו' · כלומר ולא אכילה משנעקר המזבח אתא לאשמועינן אלא אכילת קדשי קדשים בלא קלעים אתא לאשמועינן דלא תימא כיון שנסתלקו קלעים יש כאן פסול יוצא: יג] **אבנים ג"פ** · אם מזבח אבנים וגו' מזבח אבנים לא תניף [וגו'] אבנים שלמות תבנה וגו': **נוב וגבעון** · חד חשיב להו דשניהם במה ואינן קדושים: **לא נסתלקה** · שבשעת המסעות כופין עליו פסכתר ומניחין אותה במקומה: **אלא בימי שלמה** · שנסתלקה משם למזבח אבנים שעשה שלמה: עד שבא מנשה וסילקה גרס: **ואם איתא מעיקרא הוא דאיסתלק** · משהוקם המשכן בשילה ובנו מזבח אבנים הוזקקה להסתלק ממזבח של נחשת: **הוא דאמר** · רב הונא דאמר כרבי נתן והא דלא אמרי' הוא דאמר כר"א בן יעקב משום דר' נתן הוא דשמעי' ליה בהדיא יד] מעשה היה כך אבל מדר"א בן יעקב לא שמעינן אלא דהוכשר בשל אבנים: **לא נסתלקה לבטלה** · שתהא בטילה ממזבח הנחושת לגמרי: **שביבא הוה משדרא** · כשהיו מקטירין על של אבנים היו זיקים ולהבות יוצאות מאש שמים שעל מזבח הנחשת של משה שאף הוא מונח שם: **תנן התם** · במסכת מדות ר' יוסי אומר בתחילה בימי שלמה לא היה *אלא כ"ח (א) כונס ועולה יסוד וסובב ומקום קרנות ומקום הילוך עד שהיה מקום המערכה כ' על כ' וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו כו' נמצא יסודו ל"ב על ל"ב ומקום מערכתו כ"ד על כ"ד: **גמא** · גימל יוונית עשויה כמין כף פשוטה שלנו טו] כדפריקית דרום ומערב: **ספק** · במקדש שני אין אש של שמים מסייעתן כדילפינן בפ"ק דיומא (דף כא:) "וארצה בו ואכבד" מחוסר ה' אלו ה' דברים שחסר מקדש שני ואש אחד מהן ואמרינן התם מיהוי הוה סיועי לא מסייעא: טז] **שיתין הוסיפו** · קרן מערבית דרומית הוסיפו למשכה לדרום ולמערב יז] ששם היו מנסכין נסכים כדאמרינן יח] (התם) במתני' דלקמן (דף סג·) ובימי שלמה היה כמין בור כרוי אצל המזבח באותה זוית לירד הנסכים בתוכו ויורדין מן המזבח יט] ולרצפה ושותתין שם *והסקלטו אותו הבור לתוך המזבח ועשו נקבים כנגדן בראש המזבח לירד הנסכים שם: **אטום באדמה** · שלא יהא חלול: **שתיה באכילה** · מה אכילה מתעכלת במזבח אף שתיה תבלע במזבח:

אמר

ולאחר שיפרקו הלוים את המשכן · אבל המזבח וקלעי החצר במקומן אבל נסע מכל וכל אין מחנה שכינה קיים לגבי קדשי קדשים בדפרי' ולחם הפנים נפסל ביוצא כדאמר התם במסולק מסידור השלחן דכ"ע לא פליגי דנפסל ביוצא ועוד דאי כן נפרק מכל וכל תיפוק לי דמיפסל מטעם פגימת המזבח וא"ת ובמנחות (דף נה·) אמאי תלי טעמא ביוצא בלחם הפנים תיפוק לי משום פגימת המזבח כא] ואי חזרו והעמידו בו ביום ואז יאכלוהו הא כיון שנדחה אינו חוזר ונראה לאכול וכ"ת חד מתרי טעמי נקט א"כ היכי דייק התם ש"מ יש סילוק מסעות בלילה דאי ס"ד ביום מאי איריא משום יוצא תיפוק לי דאיפסול ליה בלינה וי"ל דודאי סילוק מסעות פוסל או משום יוצא או משום פגימת המזבח והתם דייק אם היה נפסל משום לינה קודם סילוק נמצא דלא היה המסע פוסל: **אע"פ** שנסע אהל מועד הוא · וא"ת בפ' שתי הלחם (מנחות דף נה.) כב] דמעיקרא פליגי בלחם הפנים במסולק אם נפסל במסעות דמ"ד אינו נפסל דרש מדכתיב ונסע אהל מועד אע"פ שנסע אהל מועד הוא אפילו למחנה שכינה ואידך ההוא לדגלים אתא אמאי לא משני דאיצטריך לדרשא דהכא או *למחנה ישראל דקיים כדאמר פ' בתרא (לקמן קיז:) ותירץ ה"ר חיים דלפי סברתו קמהדר ליה דס"ל דלא צריך קרא לדרשא דהכא ולדרשא דפ' בתרא כיון דאית ליה דאפי' כי ליכא לא מזבח ולא קלעים אפי' לחם הפנים שהוא קדשי קדשים לא מיפסיל דקרינא ביה מחנה שכינה קיים ולכך משני דלדגלים הוא דאתא וא"ת היכי תיסק אדעתא למימר התם דמסולק כשר ביוצא מ"מ הא מסולק מיפסיל בפגימת מזבח וכי תימא כשחזרו והעמידו המשכן בו ביום ואיך יאכלוהו הא כיון דנדחה שוב אינו חוזר ונראה וי"ל דלא קיימא ההיא מסקנא א"כ אפי' בשעת שנשאו בכתף מזבח הוא *כיון דאמר אע"פ שנסע אהל מועד הוא: **ארבע** אמות מן הדרום וד' אמות מן המערב · כך גירסת הקונטרס וקשה לר"ת כג] דא"כ היה המזבח *ד' אמות בחלקו של יהודה דמסתמא בבית ראשון לא היה יסוד לקרן דרומית מזרחית לפי שלא היה בחלקו של טורף כדאמר פ' איזהו מקומן (לעיל נג:) ואם בבית שני הוסיפו בדרום א"כ בא בחלקו של יהודה וגרס ר"ת מן הצפון מן המערב והכי תנן במס' מדות (פ"ג מ"א) וקשה דהא מסקי' הכא דמשום שיתין הוסיפו שיהא הבור כד] קלוט מתוך המזבח ושיתין בדרום היו כדתנן בפירקין (לקמן סד·) בג' דברים היתה קרן מערבית דרומית משמשת למעלה ניסוך המים והיין *ועוד תנן במסכת מדות (פ"ג מ"ג) מקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש עליה שבה יורדין לשיתין ומלינו למידחק ברוח מערבית היה אצל קרן דרומית אבל קשה עוד תניא במעילה פרק ולד חטאת (דף יא:) ומייתי לה בסוכה פרק לולב כה] (דף מח·) לול קטן היה בצד מערבו של כבש אחד לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומביאין משם יין קרוש לכך נראה כגירסת הספרים דגרסי דרום ומערב ובבית ראשון היה להם יסוד לדרום שהיה משוך בחלקו של טורף אמה מרוח מזרחית אלא נשתנה שהיה בלא יסוד (עד) חלקו של יהודה כמו בבית שני וקראי דממעטי בפרק איזהו מקומן (לעיל דף נג:) קרן שאין לה יסוד משום בית שני נאמרו אי נמי אף בבית ראשון לא חשיב קרן דרומית קרן כיון דלא הוה ליה יסוד משני לדדין כגון בצד מזרח אי נמי לפי שהיה עתיד להיות בלא יסוד בבית שני לא היו נותנין דמים בו כמו במזבח של משה לפי שהיה עתיד להיות בלא יסוד בבית עולמים:

ולא

יב א מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הל' ה:

יג ב מיי' שם פ"א הלכה יג ופ"ב שם הלכה כו:

[לקמן קטו:]

שם

[שב מנחות נה:]

[נ"ל תניא נמי הכי וכ"א בילקוט פרשת יתרו רמז ש"ו]

סדר עולם פרק טו

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנן התם וכו' לא היה אלא כ"ח וכונס אמה יסוד כצ"ל ותיבת ועולה נמחק :

* אבל נסתלקה במקצת כשבנו את שילה דאז הקימו מזבח אבנים כר' הונא

נ"א אלא כ"ח על כ"ח וכונס ועולה כו' נ"ק

מדות לה: [פ"ג מ"א]

[לעיל נח.]

נ"א והם הוסיפו הבנין עד שיהיה אותו הבור קלוט לתוך המזבח ופתחו הנקבים כנגדו כו'

נ"א ותנן במס' מדות למטה ברצפה באותו הקרן מקום היה כו' נ"ק

נושא

מזבח של שילה של אבנים היה (מאמר דהפסוק) שהשתמשו במזבח הנחושת שהכין משה)

נושא/מבנה

ב' תירוצים לקושיא (מאמר דא' של שילה עשוי היה של נחושת

נ"א מחנה ישראל וקדשים קלים כדאמרינן בפ"ב כו' נ"ק

נושא

תוספת בניה על המזבח בימי בית שני

מבנה

טעמים למה היו צריכים להוסיף

תת נושא

תוספת המזבח כדי לכלול השיתין

נ"ל כמאן

אמה מערכה בחלקו כו' נ"ק

◆

שיטה מקובצת

א] מהו דתימא כו' פ"ה שפרקו המשכן הקרשים והיריעות והמזבח קיים זהו לפי שיטתו דלעיל דאינו נפסל אפילו כי הסיר הקלעים וקשה דהיכי קאמר אע"פ שנסע אהל מועד הוא ולא נפסל ביוצא [הא] אין לך יוצא גדול מזה כיון דמחוסר קלעים הוא אלא יש לפרש לאחר שפרקו הקרשים אבל הקלעים עומדים במקומן וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דלא מיפסל משום יוצא הואיל והקלעים קיימין וי"ל כיון דאין הקלעים אלא מחיצות המשכן שבתוכן א"כ משנסתלק קדושת המשכן בטלה קדושת קלעים ושייך משום יצא קמ"ל אף על פי שנסע או"ם הוא הקלעים כיון שלא נסתלקו וההיא דשתי הלחם מיירי שנסתלקו הקלעים דמיפסלי משום יוצא · תוס' מהר"פ : ב] רב חסדא אמר רב ותיבת הונא נמחק : ג] היה' תניא ר"א אות ד' נמחק ס"א תניא נמי הכי כו': ד] רב אחדבויי בר אמי תיבת אחא נמחק : ה] דאסתלק לה : ו] היה חלול וכמו כן במדבר נמי היו ממלאין אותו בחנייתן והאש של שמים היה מונח על השפה וכשהיו נושאין אותו היו כופין עליו פסכתר כדי שלא ישרוף את הבגדים שהיו משימין על האש כשמביאין המזבח ממקום למקום · תו"א : ז] לבטלה היכי הוו רבנן ותיבות מאי היא נמחק: ח] הוה נקיט וזימנין הכא: ט]דלא ספיק: י]הים ספיק מקדש : יא]לא ספיק א"ל: יב] תיבות משום בר קפרא נמחק: יג] תיבת אבנים נמחק : יד] בהדיא דאמר מעשה : טו] שלנו כדמפרש דרום : טז] מה"ד משום שיתין : יז] ולמערב כדאמרי' ששם : יח] תיבת התם נמחק : יט] המזבח לרצפה ושותתין שם ובני הגולה הוסיפו בבנין עד שהיה אותו הבור קולט לתוך המזבח ותחתיו נקבים כנגדו : כ] דאי נסע ותיבת נפרק ל"ש : כא] מתיבת ואי עד תיבת וכ"ת חד מוקף בח"ל : כב] דפליגי בלחם תיבת דמעיקרא נמחק : כג] דא"כ' נ"א דע"כ אותן ד' אמות שהוסיפו בדרום היה בחלקו של טורף דאי בחלקו של יהודה לא הוכשר למזבח ולעיל אמרי' שלא היה לו יסוד בבית ראשון מן הדרום לפי שלא היה בחלקו של טורף לכך נראה דגרסי' מן הצפון כו' אלא לכך נראה כגירסת רש"י דרום ומערב והגיע עד חלקו של יהודה שבבית ראשון היה לו יסוד לרוח דרומית אבל במזרח לא היה לו יסוד לפי שהיה בחלקו של יהודה וכן מוכח לעיל הלשון דקאמר המזבח אוכל בחלקו של יהודה אמה ולא קאמר אמה מכאן ואמה מכאן משמע דוקא לצד אחד דהיינו לצד מזרח אבל בקרן דרומית היה בחלקו של טורף ומ"מ בקרן דרומית מזרחית לא היה בו יסוד לפי שלא היה ראוי אותו קרן למתן דמים משום דבעינן בדם שיהא מספסף מכאן ומכאן על היסוד משני צדדין של הקרן ולהכי לא היה יסוד באותו קרן של צד מזרח לפי שהיה אוכל בחלקו של יהודה ולא היה יסוד בדרומי כי אם אמה אחת בקרן דרומית מערבית תוס' מהר"פ : כד] הבור קולט בתוך המזבח : כה] לולב וערבה לול :